

Jaarstukken 2017 Stichting Leerplan- ontwikkeling (SLO)

Enschede, 5 juni 2018
Kenmerk: DIR/4.5/18-concept

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Inhoud

1.	Jaarverslag	5
1.1	Verslag van het bestuur	5
1.2	Verslag van de Raad van Toezicht (RvT)	8
2.	Financiële informatie	11
2.1	Risicomanagement	16
2.2	Kengetallen	16
Jaarrekening		
3.	Geconsolideerde balans per 31 december 2017	17
4.	Geconsolideerde staat van baten en lasten over 2017	19
5.	Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2017	21
6.	Toelichting behorende bij de geconsolideerde jaarrekening 2017	23
6.1	Waarderingsgrondslagen	23
7.	Toelichting op de geconsolideerde balans	30
8.	Financiële instrumenten	35
8.1	Toelichting op geconsolideerde staat van baten en lasten	37
9.	Enkelvoudige balans per 31 december 2017	41
10.	Enkelvoudige staat van baten en lasten over 2017	42
11.	Toelichting behorende bij de enkelvoudige jaarrekening 2017	43
11.1	Waarderingsgrondslagen	43
11.2	Toelichting op de enkelvoudige balans 2017	44
11.3	Toelichting op de enkelvoudige staat van baten en lasten 2017	49
12.	Overige gegevens	52
12.1	Bezoldiging en WNT	52
12.2	Overig	54
13.	Controleverklaring van de accountant	55

1. Jaarverslag

1.1 Verslag van het bestuur

Het bestuur van SLO, nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling, biedt hierbij zijn jaarverslag aan voor het boekjaar dat geëindigd is op 31 december 2017.

Algemene doelstelling

SLO is een nationaal expertisecentrum met een unieke focus: de ontwikkeling van het curriculum in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs in Nederland. SLO verbindt ontwikkelingen in onderwijspraktijk, beleid, maatschappij en wetenschap.

In opdracht van de samenleving ontwikkelt SLO samen met het onderwijsveld de doelen, kaders en instrumenten waarmee scholen hun opdracht vanuit een eigen visie kunnen vervullen. SLO creëert inzicht en overzicht in curriculumvraagstukken en biedt onderwijs en overheid ruimte en ruggensteun. Zo draagt SLO bij aan de ontwikkeling van relevant en samenhangend onderwijs – voor nu en in de toekomst.

Taken SLO

De taken van SLO laten zich als volgt omschrijven:

- SLO stelt samen met alle betrokkenen en in afstemming met de overheid ontwikkelagenda's op voor het curriculum, en voert deze uit in nauwe samenwerking met leraren, schoolleiders, onderwijsorganisaties en beleidsmakers.
- SLO is betrokken bij het opstellen en valideren van landelijke leerplankaders. Dit zijn bijvoorbeeld kerndoelen, eindtermen, examenprogramma's en referentieniveaus.
- SLO maakt samen met scholen voorbeelduitwerkingen en probeert deze uit in de praktijk. Dit kunnen lesmaterialen zijn, doorlopende leerlijnen of andere uitwerkingen van leerplannen.
- SLO bevordert kennis en deskundigheid op curriculumgebied op scholen en bij instellingen rondom de scholen, en draagt deze actief over zodat zij zelf hiermee aan de slag kunnen.
- SLO zorgt voor wetenschappelijke onderbouwing van haar werk en volgt als internationale uitkijkpost relevante ontwikkelingen in andere landen. We doen onderzoek en brengen publicaties en adviezen uit.

Juridische structuur

SLO is een stichting. De statutaire naam is Stichting Leerplanontwikkeling (SLO). SLO is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel Oost Nederland onder nummer 06085916. SLO is gevestigd in Enschede en heeft een nevenlocatie in Utrecht, en is 100% aandeelhouder van SLO/Educaplan BV. Bestuurders zijn de heren J. Divis en S. Tromp.

Organisatiestructuur

SLO kent in 2017 vier primaire afdelingen:

- Primair onderwijs/speciaal onderwijs
- Onderbouw vo/bovenbouw vmbo
- Tweede fase vo
- Onderzoek & advies.

Daarnaast zijn er vier ondersteunende afdelingen:

- Personeel & organisatie
- Financiën & control
- Communicatie
- Automatisering & facilitair.

Organisatieontwikkelingen

Interne bedrijfsvoering

Het in 2016 ingezette beleid ter beheersing van de toen geïnventariseerde risico's heeft een vervolg gekregen en heeft geresulteerd in een '*Dashboard beheersmaatregelen risicoanalyse*'. Daarin is de actuele stand van zaken met betrekking tot de (rest)risico's in kaart gebracht en is op hoofdniveau een overzicht gegeven van de geïdentificeerde risico's met hun huidige status. Verder bevat het Dashboard een overzicht van de stand van zaken op activiteitsniveau, uitgesplitst naar wat in 2016-2017 is gerealiseerd en welke acties in 2018 en volgende jaren nog moeten worden ondernomen.

Verder is een *werkgroep AOIB* in het leven geroepen die alle processen met betrekking tot de interne bedrijfsvoering en in relatie tot de jaarlijkse programmeringscyclus systematisch bij elkaar moet brengen. De werkgroep is eind 2017 van start gegaan en heeft in maart 2018 eerste voorstellen aan de directie gepresenteerd. Deze worden verder uitgewerkt en in mei 2018 zal het traject naar verwachting worden afgerond.

In 2017 is gestart met de ontwikkeling van een *financieel rapportagemodel* dat directie en Raad van Toezicht op gezette tijden in het jaar een adequaat overzicht biedt van de financiële stand van zaken. In 2018 wordt dit model nader uitgewerkt.

In het najaar van 2017 is een *fiscale scan* uitgevoerd naar de manier waarop SLO omgaat met de fiscale wetgeving inzake loonheffing, btw en vpb. De rapportages zijn eerst in conceptvorm met de directie besproken; daarna zijn de definitieve rapportages besproken. Diverse acties zijn uitgezet. Tevens is waar nodig overleg gevoerd met OCW.

In 2017 is na veelvuldig overleg met OCW door beide partijen overeenstemming bereikt over een nieuw *kostprijsmodel*, in te voeren per 1 januari 2018. Dit nieuwe kostprijsmodel moest toegepast worden op de voor 2018 aan te vragen subsidies in het kader van de programmering van SLO. In de systematiek wordt functiedifferentiatie toegepast; bovendien worden ook bijdragen aan projecten van in beginsel ondersteunende medewerkers toegerekend aan projecten. Algemene activiteiten die gerelateerd zijn aan de kerntaak en die tot dan toe als interne projecten werden gekwalificeerd en uit het tarief werden gefinancierd, worden subsidiabel (en extern zichtbaar).

De nieuwe tarieven worden voor het eerst herzien in 2018 (voor aanvraag 2019), vervolgens in 2019 en daarna waarschijnlijk om de twee jaar (in lijn met het verschijnen van de nieuwe Kaderbrief).

De opbouw van de overheadcomponent - als onderdeel van de kostprijs - is transparant.

Strategische ontwikkelingen

De Raad van Toezicht heeft in zijn vergadering van 17 februari 2017 de definitieve versie van de *Strategische Agenda SLO* goedgekeurd. Een van de strategische uitgangspunten daarin is het concept van 'horizontale legitimering', waarbij SLO in gesprek gaat met relevante partners ('stakeholders') teneinde wensen van die partners mee te nemen in de programmering van het SLO-werk dan wel elders te agenderen. In 2017 is hiermee gestart, in twee rondes: een op managementniveau, en een op bestuursniveau. Van die gesprekken is verslag gelegd dat aan de gesprekspartners is voorgelegd. Ter voorbereiding op de gesprekken in 2018 is via een uitgebreid totaaloverzicht over de gesprekken uit 2017 gerapporteerd.

Een ander uitgangspunt is het concept van 'co-creatie', het samenwerken aan diverse activiteiten en projecten met scholen en andere organisaties, waarbij al tijdens de eerste fase nauw wordt overlegd en samengewerkt.

Bij het opstellen van de Strategische Agenda heeft nauw overleg plaats gehad met OCW en is ook een bijdrage geleverd door diverse stakeholders, leraren en schoolleiders.

In het verlengde van de Strategische Agenda is in 2017 gewerkt aan het formuleren van een *interne strategie*. Conceptversies daarvan zijn besproken in de RvT en het managementoverleg, gevolgd door een personeelsbijeenkomst en een drietal oplopen in de zomer met SLO-medewerkers. SLO moet intern een transitie doormaken zodat zij haar missie en visie kan realiseren. Voor die beoogde transitie is een strategie voor de interne organisatie opgesteld, waarin zes aspecten in onderlinge samenhang centraal staan, te weten sturingsfilosofie, organisatiecultuur, primair proces, HRM, bedrijfsprocessen en structuur.

Met deze strategie voor de interne organisatie is een transitie van de SLO-organisatie beoogd naar een flexibele netwerkorganisatie met professionals die beschikken over hoogwaardige vakinhoudelijke en onderwijskundige expertise en die het brede onderwijsveld intensief betrekken bij de SLO-activiteiten.

SLO in transitie: plan voor organisatiewijziging

Naast de twee hierboven genoemde externe en interne strategische documenten vormen ook de Begroting 2017 en Meerjarenbegroting 2018-2021, de Kaderbrief 2018-2019 en de Startbrief 2018 de pijlers onder het concept *Plan Organiseerwijziging SLO*. De Raad van Toezicht heeft in zijn vergadering van 6 oktober 2017 voorlopige goedkeuring verleend aan het voorgenomen besluit van de directie tot organisatiewijziging dat vervolgens op 13 oktober 2017 voor advies aan de Ondernemingsraad is voorgelegd. Met de Ondernemingsraad is daarna twee keer formeel over de adviesvraag en het conceptplan overlegd, en even zo veel keren informeel. Op 30 oktober 2017 zijn de medewerkers over de voornemens en mogelijke consequenties voor individuele medewerkers geïnformeerd.

In dezelfde periode is het overleg met de bonden opgestart over een *sociaal plan* als onderdeel van het voornemen tot organisatiewijziging. Dit overleg is in december 2017 door de bonden opgeschort in afwachting van het OR-advies. De OR heeft op 17 januari 2018 een conceptadvies uitgebracht, gevolgd door een definitief advies op 16 februari 2018. Op 26 februari 2018 heeft de directie een definitief besluit genomen dat op 27 februari 2018 is goedgekeurd door de Raad van Toezicht. In maart 2018 is met de bonden een akkoord bereikt over het Sociaal Plan.

CAO

Directie en bonden konden geen overeenstemming bereiken over een nieuwe cao, hetgeen ertoe geleid heeft dat de vigerende cao met een jaar (2018) verlengd is. Afgesproken is in november 2018 nieuwe onderhandelingen op te starten.

Huisvesting

Per 1 juli 2017 heeft SLO via een onderhuurovereenkomst met de PO-raad de beschikking over een etage aan de Aidadreef te Utrecht. Er zijn ongeveer 30 werkplekken gecreëerd, alsmede een aantal vergaderruimtes. Verder kan SLO beschikken over vergaderruimtes van de PO-raad. Per zelfde datum is de huurovereenkomst met Sardes voor de etage aan de Lange Viestraat te Utrecht beëindigd. In 2017 zijn tevens onderhandelingen gestart met de verhuurder van het pand aan de Piet Heinstraat in Enschede over het afstoten van een aantal etages. Deze onderhandelingen hebben geresulteerd in een nieuwe huurovereenkomst per 1 februari 2018 waarin is vastgelegd dat SLO de beschikking heeft over een aanmerkelijk lager metrage aan kantooroppervlak.

Programmering en curriculum.nu

SLO heeft voor 2017 een subsidieverzoek ingediend voor 'Curriculum van de toekomst' op drie sporen:

1. Het eerste spoor omvatte projecten gericht op vakinhoudelijke curriculumontwikkeling op schoolniveau.
2. Het tweede spoor had betrekking op het identificeren en ontwikkelen van voorwaarden voor effectieve curriculumontwikkeling op schoolniveau
3. Het derde spoor was gericht op de integrale ontwikkeling van landelijke curriculumkaders en het betrekken en ondersteunen hierbij van het brede onderwijsveld (leraren en lerarenorganisaties, schoolleiders, sectororganisaties, ketenpartners en vakverenigingen).

Alle deelactiviteiten kenden een sectoroverstijgende benadering voor zowel primair onderwijs en speciaal onderwijs als de sectoren vo-onderbouw, vo-bovenbouw en vmbo. Bij de activiteiten is gezocht naar samenwerking met en betrokkenheid van leraren en systeempartners in de vorm van co-creatie en waar relevant met andere maatschappelijke geledingen en organisaties (bijvoorbeeld bedrijfsleven en wetenschap). De drie sporen binnen het subsidieverzoek 'Curriculum van de toekomst' richtten zich op het schoolniveau en landelijk niveau.

De onzekerheden in het curriculumvernieuwingstraject (Onderwijs2032/Curriculum.nu) waren bij de formulering van het subsidieverzoek groot. Toen de brief Vervolgproces curriculumherziening primair en voortgezet onderwijs op 7 juli 2017 naar de Kamer is gestuurd, heeft SLO de inzet van medewerkers

en de activiteiten daarop aangepast. De voorbereiding op de start van de beoogde ontwikkelgroepen en verkenningen in 2018 heeft daarbij prioriteit gekregen. Waar mogelijk is ook bijgedragen aan het versterken van curriculumontwikkeling op schoolniveau.

De afgesproken bekostigingssystematiek, te weten een beschikking op een hoog aggregatieniveau, maakte het mogelijk bovenstaande wijzigingen te doen zonder een nieuwe beschikking te hoeven aanvragen. Dit regime gold overigens ook voor ander deel van de activiteiten (en wel het blok Curriculumonderbouwing, kennis, advies & ondersteuning).

De activiteiten in twee andere blokken zijn individueel beschikt. Het betreft projecten met vaak een meerjarig karakter zoals implementatietrajecten van nieuwe vakken als Informatica of talentontwikkeling via het steunpunt hoogbegaafdheid.

Vooruitblik naar 2018

Extern zal in 2018 het proces Curriculum.nu een groot beslag leggen op zowel de tijd als aandacht en energie van medewerkers, het management en de directie van SLO. Tevens zal de verdere uitbouw en verankering van zowel de horizontale legitimering bij stakeholders als de cocreatie met scholen en andere organisaties een belangrijke rol spelen.

Intern zal in 2018 de organisatiewijziging worden doorgevoerd. Onderdeel daarvan is de kernformatie, zoals die per 1 januari 2019 zal gelden. Andere onderdelen, waaronder een structuurwijziging, een herinrichting van het management en invoering van nieuwe functies, worden al per 1 mei 2018 geïmplementeerd. Tot slot zal een ander belangrijk aspect van de organisatiewijziging, zijnde de structurele inhuur van externe deskundigheid – waarvoor vanaf 2019 extra middelen worden gereserveerd – ook in 2018 de nodige aandacht vergen.

In de bedrijfsvoering zal worden gewerkt aan de AOIB, waaronder de rapportagefuncties, en zal eind 2018 een nieuwe functiegebouw het licht zien.

Enschede, 5 juni 2018

J. Divis, algemeen directeur/bestuurder
S. Tromp, directeur innovatie/bestuurder

1.2 Verslag van de Raad van Toezicht (RvT)

De rode draad van het toezicht van de RvT in 2017

Nadat in 2016 een begin is gemaakt met een transitie, waarbij SLO moet veranderen van een vooral aanbod gerichte expertorganisatie naar een open en flexibele vraag gerichte netwerkorganisatie, is deze transitie in 2017 door de directie verder uitgewerkt en geconcretiseerd, onder meer in een interne en externe strategie en een daarop aansluitend strategisch meerjarenplan. De RvT heeft, naast zijn andere, meer reguliere activiteiten, in 2017 op verschillende platforms veel tijd en aandacht besteed aan deze transitie en aan de daarmee verbonden gevolgen. De RvT heeft in dat kader (formele) bevoegdheden (goedkeuring/instemming) en informele bevoegdheden (advies, kennisname enz.) uitgeoefend. Dit gebeurde onder meer in vijf reguliere en twee bijzondere RvT-vergaderingen, maar ook in bijeenkomsten van de auditcommissie (AC), de commissie kwaliteit en de remuneratiecommissie (RC). Bovendien kwam dit onderwerp regelmatig ter sprake tijdens bilateraal overleg tussen de directie en de voorzitter van de RvT respectievelijk tijdens overleg tussen de directie en de portefeuillehouder HRM binnen de RvT. De transitie en de gevolgen daarvan zijn in 2017 bovendien twee keer (formeel en informeel) onderwerp van overleg/gesprek geweest tussen RvT en de Ondernemingsraad. Ook heeft de RvT hierover gesproken met de directie van OCW, de belangrijkste financier en opdrachtgever van SLO. In 2017 is dit uitgemond in een voorgenomen besluit van de directie tot organisatiewijziging dat ter advies aan de ondernemingsraad is voorgelegd. Dit advies is in 2017 niet meer door de ondernemingsraad uitgebracht. Na ontvangst van dit advies en de reactie daarop van de directie, verwacht de RvT begin 2018, over de goedkeuring van het voorgenomen directiebesluit tot reorganisatie, definitief te kunnen besluiten.

Ontwikkelingen binnen de Raad van Toezicht

De RvT heeft in februari 2017 zijn functioneren geëvalueerd. Naar aanleiding van die evaluatie constateerde de RvT het volgende:

- De samenstelling van de RvT moet qua leeftijd en gender verbeterd (diverser) worden.
- De RvT kent geen lid, werkzaam binnen het funderend onderwijs (de sector waarop de dienstverlening van SLO zich primair richt).

Op grond van deze conclusies heeft de RvT besloten zich te versterken met, bij voorkeur een vrouw, die qua werkervaring en expertise zeer goed bekend is met het funderend onderwijs. De RvT heeft een selectiecommissie ingesteld, met de opdracht een benoembare kandidaat aan de RvT voor te dragen. Tijdens de zelfevaluatie heeft de RvT een deskundigheidsmatrix vastgesteld. Deze matrix vermeldt welke ervarings- en deskundigheidsgebieden, op welk niveau en in welke mate, binnen de RvT aanwezig moeten zijn. In deze bijeenkomst heeft de RvT ook het jaargesprek van de remuneratiecommissie (RC) met de directie voorbereid. De RC heeft de RvT daarna over deze gesprekken geïnformeerd.

De leden Jochems en Wallast waren, volgens het rooster van aftreden, per 1 januari 2018 aftredend. Na een interne procedure heeft de RvT besloten hen per 1 januari 2018 voor een periode van vier jaar te herbenoemen.

Per 1 januari 2018 is de samenstelling van de RvT als volgt:

- mr. A.C. Wallast, voorzitter
- drs. J.H. van der Vegt, vicevoorzitter
- dr. A. Geurtsen
- prof.dr. M.L.L. Volman
- prof.dr. W.M.G. Jochems

Auditcommissie:

- dr. A. Geurtsen, voorzitter
- mr. A.C. Wallast (tot 1 oktober 2017)
- prof.dr. W.M.G. Jochems (vanaf 1 oktober 2017)

Remuneratiecommissie:

- drs. J.H. van der Vegt, voorzitter
- mr. A.C. Wallast

Commissie Kwaliteit

- prof.dr. W.M.G. Jochems, voorzitter
- prof.dr. M.L.L. Volman

De vergoedingen voor de leden van de RvT zijn in 2017 niet gewijzigd en luiden als volgt:

De vergoeding voor de voorzitter bedraagt op jaarbasis €12.000. De vicevoorzitter en overige leden van de RvT ontvangen op jaarbasis een vergoeding van € 8.000.

De inhoud van het toezicht

Behalve aan de transitie heeft de RvT ook aandacht geschonken aan hierna genoemde onderwerpen. Veel van die onderwerpen stonden overigens in meerdere of mindere mate in verband met de transitie.

Kwaliteit

Een belangrijk motief voor de transitie is dat SLO zijn diensten/producten, veel meer dan voorheen, in samenspraak en samenwerking met het onderwijsveld wil ontwikkelen en realiseren (co-creatie). Die aanpak stelt andere eisen aan de kwaliteit van SLO en SLO-medewerkers in het primaire proces en aan de kwaliteit van de (interne) ondersteuning. De RvT en in het bijzonder de commissie kwaliteit, zijn in 2017 als adviseur en klankbord intensief bij de daarmee verbonden kwaliteitsvragen betrokken geweest.

Financieel

De RvT heeft het besluit van de directie om de jaarrekening 2016 vast te stellen, die voorzien was van een externe goedkeurende controleverklaring, goedgekeurd en de directie decharge verleend voor het gevoerde beleid.

In 2017 is een begin gemaakt met een systeem van periodieke financiële rapportering. In 2018 moet dit systeem verder verbeterd en geoperationaliseerd worden. De AC fungeert op dit dossier als adviseur en klankbord.

De RvT heeft de begroting 2017 goedgekeurd en heeft kennisgenomen van de meerjarenraming 2018-2021. In dat kader heeft de RvT ingestemd met het voornemen van de directie om, in verband met de kosten van de transitie van SLO, een voorziening van € 1.500.000 ten laste van het jaarresultaat 2017 te brengen.

De RvT heeft het door de directie vastgestelde treasury statuut goedgekeurd en heeft kennisgenomen van de nieuwe kostprijsystematiek van OCW zoals die met ingang van het jaar 2018 voor de financiering van SLO gaat gelden.

HRM

De RvT is door de directie op de hoogte gehouden van de gesprekken met de vakbonden over een nieuwe cao. De RvT heeft met het besluit van de directie ingestemd, om de huidige cao door te laten lopen, indien de gesprekken met de vakbonden niet tijdig tot een afronding komen.

Huisvesting

De RvT heeft ingestemd met de overeenkomst die SLO met de PO-raad heeft gesloten voor de onderhuur van kantoorruimte aan de Aidadreef in Utrecht en ingestemd met de herziening van de huurovereenkomst voor het SLO-pand in Enschede.

Ten slotte

Het jaar 2017 was voor SLO en zijn medewerkers een intensief jaar. Centraal stond de transitie van SLO. Het is de bedoeling dat de daarmee verbonden reorganisatie in 2018 wordt afgerond. Tijdens deze verbouwing gaan de activiteiten van SLO echter door. De RvT realiseert zich dat dit uitdagend is en soms ook veeleisend voor directie en medewerkers kan zijn. Wij willen medewerkers en directie daarom heel hartelijk danken voor de grote betrokkenheid en inzet bij SLO in 2017. De RvT is op grond daarvan ervan overtuigd dat de transitie van SLO in 2018 tot een goed einde kan worden gebracht.

Enschede, 5 juni 2018.

Mr. A.C. Wallast, voorzitter RvT.

2. Financiële informatie

Resultaatvergelijking 2017 t.o.v. de begroting 2017 van de geconsolideerde jaarrekening

Het boekjaar 2017 sluit af met een negatief resultaat van 2.141.686 terwijl een verlies van € 1.448.523 begroot was. Het verschil van € 693.163 wordt in grote lijnen veroorzaakt door:

	Realisatie 2017	Begroting 2017	Afwijking	Positief	Negatief	Totaal
Totaal resultaat	-2.141.686	-1.448.523	693.163	-2.566.460	3.259.623	693.163

Verklaringen afwijkingen

Baten en MA kosten(niet-personele lasten en honorarium)

Realisatie 2017	Begroting 2017	Afwijking
-10.828.229	-10.610.946	-217.283

Hogere omzet door incidentele projecten	-1.266.528	-1.266.528
Hogere kosten incidentele projecten(zie spec.)	1.266.528	1.266.528
Lagere resultaat Educaplans	114.703	114.703
Hogere opbrengst detacheringen	-38.421	-38.421
Opbrengst Doorloopprojecten en OHW Correcties	-293.700	-293.700
Overige afwijkingen	135	135
		-217.283

	Realisatie 2017	Begroting 2017	Afwijkingen
Afschrijvingen	264.992	291.000	-26.008

Hogere afschrijving verbouwing Utrecht aidadreef	22.893	22.893
Geen CMS Investering	-50.000	-50.000
Overige afwijkingen	1.099	1.099
		-26.008

	Realisatie 2017	Begroting 2017	Afwijkingen
Huisvestingslasten	725.117	851.820	-126.703

Lagere huur Utrecht dan begroot	-77.000	-77.000
Lagere huur Enschede dan begroot	-23.000	-23.000
Schoonmaakkosten lager dan begroot(onder diensten van derden)	-33.000	-33.000
Overige afwijkingen	6.297	6.297
		-126.703

	Realisatie 2017	Begroting 2017	Afwijkingen
Algemene kosten	1.482.376	1.714.500	-232.124
Niet uitgegeven kosten LRPLN magazine/corp communicatie middelen	-124.000		-124.000
Reis en verblijfkosten hoger dan begroot (te laag begroot)		55.000	55.000
Voorziening Deelneming	-37.679		-37.679
Lagere kosten licenties en onderhoud	-25.000		-25.000
Overige afwijkingen reguliere begroting		25.000	25.000
Lagere kosten diensten van derden			0
Niet uitgevoerde ICT SCAN	-100.000		-100.000
inkoopbeleid (inkoopbeleid niet uitgevoerd)	-41.270		-41.270
Hogere uitgaven inleen finance (vervanging)		88.030	88.030
Lagere uitgaven communicatiebudget	-38.700		-38.700
Vrijval voorziening debiteuren	-11.228		-11.228
Lagere overige kosten diensten van derden dan begroot	-22.190		-22.190
Overige afwijkingen	-87		-87
			-232.124

Personele lasten	Realisatie 2017	Begroting 2017	Afwijkingen
ex honoraria	10.573.379	9.255.149	1.318.230
Ontvangen via uitkering oude jaren	-103.014		-103.014
Hogere kosten voorziening door vervroegde jubileumrechten		62.278	62.278
Kosten voorziening reorganisatie 2018		1.479.000	1.479.000
Aanvulling voorziening reorganisatie vorige jaren		45.000	45.000
Kosten sociale en medische begeleiding onder budget	-18.017		-18.017
Vergoedingen overhead Finance	-39.207		-39.207
Vrijval voorziening vakantiedagen	-32.971		-32.971
Lagere salariskosten dan begroot	-168.499		-168.499
Hogere wervingskosten dan begroot		24.360	24.360
Vertrekpremie oude werknemer		30.000	30.000
Overige afwijkingen		39.300	39.300
			1.318.230

Financiële baten en lasten	Realisatie 2017	Begroting 2017	Afwijkingen
Rentebaten	-75.949	-53.000	-22.949
	-22.949		-22.949
Totaal verklaringen	-2.566.460	3.259.623	693.163

Resultaatvergelijking 2017 t.o.v. 2016 voor de geconsolideerde jaarrekening

Het resultaat 2017 is ten opzichte van 2016 verder gedaald met € 1.564.953. De ontwikkeling van het resultaat 2017 (€-2.141.686) ten opzichte van 2016 (€-576.733) bestaat uit:

Lagere subsidies	-1.714.011
Lagere projectkosten	1.524.416
Incidentele kosten voorziening reorganisatie	-1.452.824
Hogere kosten interim vervanging Finance	-138.947
Hogere reservering voorziening jubileumuitkering	-60.484
Hogere kosten NOT beurs(niet in 2016)	-113.821
Geen voorziening deelneming in 2017 a.g.v. positief resultaat	216.546
Extra ontvangen vergoeding WIA	103.014
Lagere kosten soc . Medische begeleiding	28.565
Lagere publicatiekosten	23.903
Overige	18.690
Totaal	<u><u>-1.564.953</u></u>

Financiële positie

Onderstaande analyse is gebaseerd op de gegevens uit de balans.

	31-12-2017	31-12-2017	31-12-2016	31-12-2016
	€	€	€	€
Op korte termijn beschikbaar				
Vorderingen	314.974		530.560	
Liquide middelen	<u>9.061.881</u>		<u>9.652.263</u>	
Liquiditeitssaldo		9.376.855		10.182.824
Af: Kortlopende schulden		<u>3.035.150</u>		<u>3.130.582</u>
Werkkapitaal		6.341.705		7.052.242
Vastgelegd op lange termijn				
Materiële vaste activa		<u>468.013</u>		<u>439.953</u>
Gefinancierd met op lange termijn beschikbare middelen		6.809.718		7.492.194
Deze financiering vond plaats met				
Eigen vermogen		5.128.500		7.270.186
Voorzieningen		<u>1.681.217</u>		<u>222.008</u>
		6.809.718		7.492.194

Het eigen vermogen is per ultimo 2017, als gevolg van het negatief resultaat over 2017 met € 2.141.686, gedaald tot een bedrag van € 5.128.500.

Begroting 2018 en meerjarenbegroting 2019 - 2022

<i>(Bedragen x € 1.000)</i>	Begroting 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Baten					
Opbrengsten projecten SLOA	13.927	11.600	11.600	11.600	11.600
Opbrengsten overige projecten	300	300	300	300	300
Detacheringen	146	111	111	111	111
Overige baten*	10 70		51 68	71	
Totaal baten	14.382	12.081	12.062	12.079	12.082
Lasten					
Niet-personele projectkosten	1.583	751	751	751	751
Personeelslasten	10.678	9.243	9.242	9.343	9.342
Afschrijvingen	242	189	172	154	21
Huisvestingslasten	518	533	593	556	573
Overige lasten	1.577	1.393	1.329	1.302	1.417
Totaal lasten	14.598	12.109	12.087	12.106	12.104
Saldo baten en lasten	-216	-28	-25	-27	-22
Financiële baten en lasten	37	30	30	30	30
Resultaat voor belastingen	-179	2	5	3	8
Belastingen	0	0	0	0	0
Totaal resultaat	-179	2	5	3	8

2.1 Risicomanagement

SLO is een kennisintensieve organisatie die vanuit haar inhoudelijke expertise samen met andere belanghebbenden vormgeeft aan het curriculum op landelijk, school- en klasniveau.

Vanuit een dynamische omgeving zullen de externe ontwikkelingen vertaald moeten worden naar de interne organisatie en de behorende financiële kaders. Risicomanagement vormt hierbij een hulpmiddel. Het is een instrument bij het behalen van (strategische) doelstellingen, rekening houdend met de uitdagingen van de organisatie zowel intern als extern.

Deze risicoanalyse identificeerde de belangrijkste risico's en hun onderliggende oorzaken, waarmee ook in de toekomst rekening gehouden diende te worden. Op basis van de ontvangen rapportage heeft SLO inzicht gekregen in aard en omvang van de belangrijkste risico's en verbeterpunten inzake de interne beheersing, alsook in de hoogte van het benodigd weerstandsvermogen. Naar aanleiding van de analyse zijn diverse aanvullende (controle)maatregelen geïmplementeerd c.q. geïntroduceerd.

Het risicomanagement is in detail vastgelegd in het rapport "Dashboard Risicoanalyse van januari 2018 en besproken en toegelicht in de RVT van 16 februari 2018.

2.2 Kengetallen

Kengetal	Definitie kengetal	SLO incl. Educaplan BV	
		2017	2016
Rentabiliteit	Totaal resultaat / Totaal baten	-15,7	-3,8
Solvabiliteit 1	Eigen vermogen / Totaal vermogen	0,52	0,68
Solvabiliteit 2	(Eigen vermogen + voorzieningen) / Totaal vermogen	0,69	0,71
Kapitalisatiefactor	(Balanstotaal - Boekwaarde gebouwen en terreinen) / Totale baten (inclusief rentebaten)	0,72	0,69
Weerstandsvermogen	Eigen vermogen / Totale baten (inclusief rentebaten)	0,38	0,47
Quick ratio	Vlottende activa / Vlottende passiva	0,10	0,17
Current ratio	Vlottende activa inclusief liq.mid. / vlottende passiva	3,09	3,25

3. Geconsolideerde balans per 31 december 2017

(Na resultaatbestemming)

	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Activa		
Vaste activa		
Materiële vaste activa	<u>468.013</u>	<u>439.953</u>
Totaal vaste activa	468.013	439.953
Vlottende activa		
Vorderingen	314.974	530.560
Liquide middelen	<u>9.061.881</u>	<u>9.652.263</u>
Totaal vlottende activa	<u>9.376.855</u>	<u>10.182.824</u>
Totaal activa	9.844.868	10.622.776
Passiva		
Eigen vermogen	5.128.500	7.270.186
Voorzieningen	1.681.217	222.008
Kortlopende schulden	<u>3.035.150</u>	<u>3.130.582</u>
Totaal passiva	9.844.868	10.622.776

4. Geconsolideerde staat van baten en lasten over 2017

	Realisatie 2017 €	Begroting 2017 €	Realisatie 2016 €
Baten			
Opbrengsten projecten	13.353.962	12.107.379	15.061.530
Opbrengsten uit detacheringen	232.345	193.924	213.178
Overige baten	11.593	10.000	33.815
Totaal baten	13.597.900	12.311.303	15.308.522
Lasten			
Niet-personele projectkosten	1.598.885	882.741	3.123.301
Personeelslasten	11.735.340	10.072.765	10.492.797
Afschrijvingen	264.992	291.000	241.157
Huisvestingslasten	725.117	851.820	691.721
Algemene kosten	1.482.376	1.714.500	1.417.147
Totaal lasten	15.806.710	13.812.826	15.966.123
Saldo baten en lasten	-2.208.810	-1.501.523	-657.601
Financiële baten en lasten	75.949	53.000	80.868
Resultaat voor belastingen	-2.132.861	-1.448.523	-576.733
Belastingen	-8.824	-	-
Totaal resultaat	-2.141.686	-1.448.523	-576.733

5. Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2017

	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Saldo baten en lasten	-2.208.810	-657.601
Gecorrigeerd voor:		
Afschrijvingen	264.992	241.157
Overige waardeveranderingen MVA	-99.768	-41.431
	<u>-2.043.586</u>	<u>-457.875</u>
Mutaties in:		
Voorzieningen	1.459.209	-32.861
Mutatie werkkapitaal		
Vorderingen	289.909	15.142
Kortlopende schulden	-104.256	-985.997
Mutatie werkkapitaal	<u>185.653</u>	<u>-970.855</u>
Subtotaal mutaties	1.644.862	-1.003.716
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	-398.723	-1.461.591
Ontvangen rentebaten	75.949	80.868
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten	-322.774	-1.380.724
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investerings in materiële vaste activa	-293.530	-125.265
Desinvesteringen in materiële vaste activa	100.245	42.820
Totaal kasstroom uit investerings-activiteiten	-193.285	-82.445
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	<u>-</u>	<u>-</u>
Mutatie liquide middelen	-516.060	-1.463.169
Stand geldmiddelen per 1 januari	9.652.263	11.115.432
Stand geldmiddelen per 31 december	<u>9.136.204</u>	<u>9.652.263</u>
Mutatie liquide middelen	-516.060	-1.463.169

6. Toelichting behorende bij de geconsolideerde jaarrekening 2017

6.1 Waarderingsgrondslagen

Juridische vorm en voornaamste activiteiten

De organisatie is een stichting. De voornaamste activiteiten hebben betrekking op het bevorderen van kennis- en instrumentontwikkeling op het gebied van leerplanontwikkeling. Doelstelling daarbij is de onderwijsverbetering in Nederland. Daarbij baseert SLO zich op ontwikkelingen in wetenschap, beleid, praktijk en maatschappij en draagt daaraan bij.

Toegepaste standaarden

De jaarrekening is opgesteld volgens de voorschriften voor de jaarverslaggeving niet-onderwijsinstellingen en Titel 9 Boek 2 BW. Hierbij is op onderdelen afgeweken van de voorgeschreven modellen omdat dat beter aansluit bij de bedrijfsvoering en beter inzicht geeft in doelstelling en financiering van SLO. Het effect op vermogen en resultaat is nihil.

De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten.

Toepassing van artikel 402 Boek 2 BW

De financiële gegevens van de organisatie zijn in de geconsolideerde jaarrekening verwerkt. Derhalve vermeldt de enkelvoudige staat van baten en lasten van de organisatie conform artikel 402 Boek 2 BW slechts het aandeel in het resultaat van organisaties waarin wordt deelgenomen na belastingen en het overige resultaat na belastingen.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling

Voor zover niet anders is vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de organisatie zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, de functionele valuta van de organisatie.

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, als ook van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of verplichting aan een derde zijn overgedragen,

wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en/of betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Grondslagen voor consolidatie

De geconsolideerde jaarrekening omvat de financiële gegevens van de organisatie en haar groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarop overheersende zeggenschap kan worden uitgeoefend dan wel waarover de centrale leiding bestaat. Groepsmaatschappijen zijn deelnemingen waarin de organisatie een meerderheidsbelang heeft, of waarin op een andere wijze een beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend. Dit is het geval bij SLO/Educaplan B.V. te Enschede. Deze organisatie is een 100% deelneming van SLO. SLO is de bestuurder. Bij de bepaling of beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend, worden financiële instrumenten die potentiële stemrechten bevatten en direct kunnen worden uitgeoefend, betrokken. Participaties die worden aangehouden om ze te vervreemden worden niet geconsolideerd.

Nieuw verworven deelnemingen worden in de consolidatie betrokken vanaf het tijdstip waarop beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend. Afgestoten deelnemingen worden in de consolidatie betrokken tot het tijdstip van beëindiging van deze invloed.

In de geconsolideerde jaarrekening zijn de onderlinge schulden, vorderingen en transacties geëlimineerd, evenals de binnen de groep gemaakte winsten. De groepsmaatschappijen zijn integraal geconsolideerd.

Financiële instrumenten

De financiële instrumenten omvatten bij SLO debiteuren en overige vorderingen, geldmiddelen, crediteuren en overige te betalen posten. Deze financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde. Indien instrumenten niet zijn gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de staat van baten en lasten maken eventuele direct toerekenbare transactiekosten deel uit van de eerste waardering.

Na de eerste opname worden de debiteuren, overige vorderingen en geldmiddelen gewaardeerd tegen nominale waarde en de crediteuren en overige te betalen posten tegen de reële waarde.

Financiële instrumenten die deel uitmaken van een handelsportefeuille

Financiële instrumenten (activa en verplichtingen) die worden aangehouden voor handelsdoeleinden worden gewaardeerd tegen reële waarde en wijzigingen in die reële waarde worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening. In de eerste periode van waardering worden toerekenbare transactiekosten als last in de winst-en-verliesrekening verwerkt.

Verstrekke leningen en overige vorderingen

Verstrekke leningen en overige vorderingen worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode, verminderd met bijzondere waardevermindervingsverliezen.

Overige financiële verplichtingen

Financiële verplichtingen die geen deel uitmaken van een handelsportefeuille worden tegen geamortiseerde kostprijs gewaardeerd op basis van de effectieve-rentemethode.

Grondslagen voor de omrekening van vreemde valuta

Transacties luidend in vreemde valuta worden in de betreffende functionele valuta van de organisatie omgerekend tegen de geldende wisselkoers per transactiedatum. In vreemde valuta luidende monetaire activa en verplichtingen worden per balansdatum in de functionele valuta omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoers. Niet-monetaire activa en passiva in vreemde valuta's die tegen historische kostprijs worden opgenomen, worden in euro's omgerekend tegen de geldende wisselkoersen per transactiedatum. De bij omrekening optredende valutakoersverschillen worden als last in de staat van baten en lasten opgenomen.

Materiële vaste activa

De inrichting en het inventaris worden gewaardeerd tegen de historische aanschafwaarde, onder aftrek van afschrijvingen. Er wordt lineair afgeschreven op basis van de (resterende) economische levensduur met een restwaarde van nul. De gehanteerde afschrijvingsperiode is tien jaar, met uitzondering van hardware: deze wordt in vier jaar afgeschreven. In Utrecht wordt sinds 1/7/2017 gehuurd van de PO raad voor een periode van 7 jaar, per 1/7/2020 is er een breakopties en worden verbouwingskosten met een eventuele restwaarde verrekend. Deze kosten bedroegen € 137.000 en worden in 3 jaar afgeschreven. Voor het CMS(Content Management Systeem) staat een investering gepland van € 400.000(afschrijven in 4 jaar), deze gaat in de loop van 2018 van start. Als aanloopkosten zijn meegenomen € 78.000 aan ondersteuning. Deze worden geactiveerd als de aanbesteding rond is en contracten ondertekend worden. Onderhoudsuitgaven worden slechts geactiveerd indien zij de gebruiksduur van het object verlengen.

Financiële vaste activa

Deelnemingen waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid kan worden uitgeoefend, worden gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode op basis van de nettovermogenswaarde. Bij de bepaling van de nettovermogenswaarde worden de waarderingsgrondslagen van de organisatie gehanteerd. Deelnemingen met een negatieve nettovermogenswaarde worden op nihil gewaardeerd. Wanneer de organisatie garant staat voor de schulden van de betreffende deelneming wordt een voorziening gevormd. Deze voorziening wordt primair ten laste van de vorderingen op deze deelneming gevormd en voor het overige onder de voorzieningen ter grootte van het aandeel in de door de deelneming geleden verliezen, dan wel voor de verwachte betalingen door de organisatie ten behoeve van deze deelneming.

Bijzondere waardeverminderingen of vervreemding van vaste activa

Vaste activa met een lange levensduur dienen te worden beoordeeld op bijzondere waardeverminderingen wanneer wijzigingen of omstandigheden zich voordoen die doen vermoeden dat de boekwaarde van een actief niet terugverdiend zal worden. De terugverdienmogelijkheid van activa die in gebruik zijn, wordt bepaald door de boekwaarde van een actief te vergelijken met de toekomstige netto-kasstroom die het actief naar verwachting zal genereren.

Wanneer de boekwaarde van een actief hoger is dan de geschatte toekomstige kasstroom, wordt een bedrag voor impairment ten laste van het resultaat geboekt voor het verschil tussen de boekwaarde en de actuele waarde van het actief. Voor verkoop worden beschikbare activa gewaardeerd tegen boekwaarde of lagere actuele waarde, onder aftrek van verkoopkosten.

Vorderingen

Vorderingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde onder aftrek van een voorziening voor oninbaarheid. Voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de inbaarheid van de vorderingen.

Eigen vermogen

Onder het eigen vermogen worden de algemene reserve en het bestemmingsfonds publiek (egalisereserve) gepresenteerd. De algemene reserve bestaat uit de reserves die ter vrije beschikking staan van het Bestuur. Indien een beperktere bestedingsmogelijkheid door een derde is aangebracht, dan is het aldus afgezonderde deel van het eigen vermogen aangeduid als bestemmingsfonds.

Voorzieningen

Onder de voorzieningen worden de personele voorzieningen en de overige voorzieningen gepresenteerd.

Personeelsvoorzieningen

De voorziening heeft betrekking op de in het verleden overeengekomen personele regelingen in verband met reorganisatie en herstructurering. De verplichtingen voortvloeiend uit deze regelingen zijn hierin opgenomen.

De jubileumvoorziening betreft een voorziening voor toekomstige jubileumuitkeringen. De voorziening betreft de contante waarde van de in de toekomst uit te keren jubileumuitkeringen. De berekening is gebaseerd op gedane toezeggingen, leeftijd en arbeidsduur en blijfkansen. Er is een disconteringsvoet van 1% gehanteerd.

Reorganisatievoorziening

SLO dient, in opdracht van haar opdrachtgever, een noodzakelijke transitie te maken naar een wendbare netwerkorganisatie die vanuit het concept van co-creatie in samenwerking met leraren en andere externe deskundigen haar producten en diensten realiseert.

De bepaling van de voorziening is gebaseerd op een door SLO opgestelde berekening, waarin de volgende punten zijn meegenomen:

1. Arbeidsvoorwaardelijke regelingen zoals in de cao opgenomen en met de OR overeengekomen;
2. Wettelijke regelingen
3. Het Sociaal Plan

Per medewerker welke door de hierboven genoemde transitie geraakt worden is een inschatting gemaakt op basis van vastgestelde documenten en gesprekken van de totale kosten welke noodzakelijk zijn om de transitie binnen de gestelde termijn te effectueren. Daarbij is rekening gehouden met de fasen volgens het Sociaal Plan namelijk de vrijwillige fase en de gedwongen fase. In aanvulling op de hierboven beschreven bruto kosten heeft SLO tevens een opslag opgenomen voor ondersteuning en onvoorziene kosten.

Kortlopende schulden

Schulden met een op balansdatum resterende looptijd van ten hoogste één jaar worden aangeduid als kortlopend.

Het saldo van projecten uit hoofde van werk in opdracht van derden leidt tot een vordering of een schuld op de balans. Het saldo wordt per project bepaald. Een eventueel noodzakelijke voorziening op een project uit hoofde van werk in opdracht van derden wordt in mindering gebracht op onderhanden projecten.

De onderhanden projecten zijn tegen bestede kosten minus de aan afnemers in rekening gebrachte termijnen op de balans opgenomen. Het saldo is gecorrigeerd met de in het verslagjaar gerealiseerde kosten van onderhanden projecten, en opgenomen als baten en lasten in de exploitatierekening.

Voorziening verliesprojecten

Onder een verliesproject wordt verstaan een project waarin de onvermijdbare kosten om aan de contractuele verplichtingen te voldoen de verwachte opbrengsten overtreffen. Per project is de eventueel noodzakelijke voorziening bepaald rekening houdend met de geschatte kosten om aan de contractuele verplichtingen te voldoen.

Tenzij dit anders is aangegeven worden de voorzieningen opgenomen tegen de nominale waarde. Toevoegingen aan voorzieningen vinden plaats ten laste van de staat van baten en lasten. Uitgaven vinden rechtstreeks plaats ten laste van de voorzieningen.

Een voorziening in verband met verplichtingen als bedoeld in artikel 2:374 lid 1, eerste volzin BW wordt uitsluitend opgenomen indien op de balansdatum aan de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- de rechtspersoon heeft een verplichting (in rechte afdwingbaar of feitelijk)
- het is waarschijnlijk dat voor de afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen noodzakelijk is, en
- er kan een betrouwbare schatting worden gemaakt van de omvang van de verplichting.

Schuld MOCW

Met ingang van 1 oktober 2016 heeft SLO als SLOA-gesubsidieerde instelling te maken met de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS. Deze hebben betrekking op de programmering en uitvoering 2017. De nieuwe regeling heeft gevolgen voor de eindafrekening en egalisatiereserve

De egalisatiereserve is bedoeld om de SLOA-instellingen de mogelijkheid te bieden om, na toestemming van OCW, voor sommige activiteiten meer en voor andere juist minder kosten te maken.

Door de invoering van de egalisatiereserve is een tekort of overschot op een project niet langer meer de aangelegenheid van de projectleider en manager. De gevolgen werken namelijk nu direct door op organisatieniveau en vraagt dan ook om centrale sturing.

Als er geen akkoord is van OCW op aanpassingen gedurende het uitvoeringsjaar kan er bij de vaststelling van de jaarrekening geconstateerd worden dat er sprake is van onrechtmatige uitgaven. Hier ligt een financieel risico voor SLO. Het instrument van de egalisatiereserve en de meldingsplicht moeten leiden tot besluitvorming op organisatieniveau binnen SLO.

Het uitgangspunt is dat er op beschikkingsniveau wordt afgerekend. De instellingssubsidies van Blok A en C mogen dus ieder in zijn totaliteit worden afgerekend (egaliseren of terugbetalen), terwijl de instellingssubsidies van Blok B en D per project dienen te worden afgerekend (egaliseren of terugbetalen). Projectsubsidies (= additioneel) worden ook per project afgerekend maar mogen niet worden geëgaliseerd (dus terugbetalen of bijbetalen).

Tevens dienen bij projecten > € 125.000 afwijkingen van afzonderlijk begrote posten binnen een project te worden toegelicht indien ze afwijken met meer dan 20% met een minimum van € 25.000.

Personeelsbeloningen/pensioenen

SLO heeft voor haar werknemers een toegezegde pensioenregeling. Hiervoor in aanmerking komende werknemers hebben op de pensioengerechtigde leeftijd recht op een pensioen dat is gebaseerd op het gemiddeld verdiende loon berekend over de jaren dat de werknemer pensioen heeft opgebouwd bij SLO. De verplichtingen, die voortvloeien uit deze rechten van haar personeel, zijn ondergebracht bij het bedrijfstakpensioenfonds ABP. SLO betaalt hiervoor premies welke deels door de werkgever wordt betaald en deels door de werknemer. De pensioenrechten worden jaarlijks geïndexeerd, indien en voor zover de dekkingsgraad van het pensioenfonds (het vermogen van het pensioenfonds gedeeld door haar financiële verplichtingen) dit toelaat. Per 1 januari 2016 diende het pensioenfonds een dekkingsgraad van ten minste 104,5% te hebben. De beleidsdekkingsgraad bedroeg toen 91,2%. Sinds 1 januari 2015 gelden nieuwe regels voor pensioenfondsen. Daarbij hoort ook een nieuwe berekening van de dekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de laatste twaalf dekkingsgraden. Door een gemiddelde te gebruiken zal de dekkingsgraad nu minder sterk schommelen. De pensioenregels schrijven voor dat de beleidsdekkingsgraad 128% moet zijn. Dan is er voldoende financiële buffer. Ook is wettelijk bepaald dat de beleidsdekkingsgraad niet langer dan 5 jaar onder 104,2% mag liggen. Dan moeten de pensioenen worden verlaagd. De beleidsdekkingsgraad per ultimo december 2017 bedroeg 104,4%. SLO heeft geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen in geval van een tekort bij het pensioenfonds, anders dan het effect van hogere toekomstige premies. SLO heeft daarom alleen de verschuldigde premies tot en met het einde van het boekjaar in de jaarrekening verantwoord.

Opbrengsten projecten

SLOA opbrengsten

De opbrengsten uit projecten SLOA regulier en incidentele SLOA-opdrachten worden in de staat van baten en lasten als baten opgenomen voor een bedrag gelijk aan de kosten indien zeker is dat deze kosten declarabel zijn. Een eventueel positief resultaat wordt genomen naar rato van het stadium van voltooiing van de transactie op verslagdatum (de zogeheten percentage of completion methode). Het stadium van voltooiing wordt bepaald aan de hand van beoordelingen van de in het verslagjaar verrichte werkzaamheden. Eventuele batige saldi tussen toegekende subsidie (beschikking) en toegerekende kosten worden toegevoegd aan het bestemmingsfonds publiek (egalisereserve). Voor een eventueel verwacht negatief resultaat wordt een voorziening getroffen die in mindering is gebracht op de onderhanden projecten.

Omzet overig

De opbrengsten uit de overige niet-SLOA-projecten worden in de staat van baten en lasten opgenomen voor een bedrag gelijk aan de in het verslagjaar gerealiseerde kosten. Een eventueel positief resultaat wordt genomen na voltooiing van de gehele transactie (de zogeheten completed contract methode).

Aandeel in het resultaat van organisaties waarin wordt deelgenomen

Het aandeel in het resultaat van organisaties waarin wordt deelgenomen omvat het aandeel van de groep in de resultaten van deze deelnemingen.

De resultaten van deelnemingen die gedurende het boekjaar zijn verworven of afgestoten, worden vanaf het verwervingsmoment respectievelijk tot het moment van afstoting verwerkt in het resultaat van de groep.

Belastingen

Belastingen omvatten de over de verslagperiode verschuldigde en verrekenbare winstbelastingen en latente belastingen. De belastingen worden in de staat van baten en lasten opgenomen, behoudens voor zover deze betrekking hebben op posten die rechtstreeks in het eigen vermogen worden opgenomen, in welk geval de belasting in het eigen vermogen wordt verwerkt.

De over het boekjaar verschuldigde en verrekenbare belasting is de naar verwachting te betalen belasting over de belastbare winst over het boekjaar, berekend aan de hand van belastingtarieven die zijn vastgesteld op verslagdatum, dan wel waartoe materieel al op verslagdatum is besloten, en eventuele correcties op de over voorgaande jaren verschuldigde belasting.

Voor latente belastingen wordt een voorziening getroffen voor tijdelijke verschillen tussen de boekwaarde van activa en verplichtingen ten behoeve van de financiële verslaggeving en de fiscale boekwaarde van die posten.

Er wordt uitsluitend een actieve belastinglatentie opgenomen voor zover het waarschijnlijk is dat er in de toekomst belastbare winsten beschikbaar zullen zijn die voor de realisatie van het tijdelijke verschil kunnen worden aangewend. Actieve belastinglatenties worden per iedere verslagdatum herzien en verlaagd voor zover het niet langer waarschijnlijk is dat het daarmee samenhangende belastingvoordeel zal worden gerealiseerd.

Er is sprake van een fiscale eenheid voor de omzetbelasting tussen SLO en SLO/Educaplan B.V.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld op basis van de indirecte methode. Kasstromen in buitenlandse valuta's zijn herleid naar euro's met gebruikmaking van de gewogen gemiddelde omrekeningskoersen voor de betreffende periodes.

7. Toelichting op de geconsolideerde balans

	Inrichting/ inventaris	Hardware	VBM in uitvoering *	Verbouwing	Totaal
	€	€		€	€
Stand per 1 januari 2017					
Aanschafprijs	1.749.192	953.760	0	-	2.702.952
Cumulatieve afschrijvingen en waardevermind.	-1.489.805	-773.194		-	-2.262.999
Boekwaarde	259.386	180.566			439.953
Mutaties in de boekwaarde:					
Investeringen	2.554	75.374	78.247	137.355	293.530
Desinvesteringen (aanschafwaarde)	-	-100.245		-	-100.245
Afschrijvingen	-163.126	-78.974	0	-22.893	-264.992
Terugneming van waardevermind. (cum. Afschr.)	-	99.768		-	99.768
Saldo	-160.572	-4.077	78.247	114.462	28.060
Stand per 31 december 2017					
Aanschafprijs	1.751.746	928.889	78.247	137.355	2.896.237
Cumulatieve afschrijvingen en waardevermind.	-1.652.931	-752.400	0	-22.893	-2.428.224
Boekwaarde	98.815	176.489	78.247	114.462	468.013

* Vaste Bedrijfsmiddelen in uitvoering. Het vooruitbetaalde bedrag op MVA van €78.247 zijn aanloopkosten(ondersteuning) voor het gehele CMS-traject, deze worden geactiveerd bij ondertekening van contracten vanuit de gunning van de aanbesteding(medio 2018).

	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Vorderingen		
Debiteuren	110.834	229.554
Overige vorderingen	4.317	-3
Overlopende activa	125.480	312.087
Af: Voorzieningen wegens oninbaarheid	0	-11.078
	<u>240.631</u>	<u>530.560</u>

Uitsplitsing

Overige vorderingen

Voorschotten aan personeel	4.317	-3
	<u>4.317</u>	<u>-3</u>

De looptijden van de voorschotten aan het personeel zijn minder dan een jaar.

	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Overlopende activa		
Nog te ontvangen rente	474	16.007
Overige nog te ontvangen bedragen	9.100	14.393
Vooruitbetaalde huur	38.327	131.008
Vooruitbetaalde onderhoudslicenties	33.939	26.408
Vooruitbetaling NOT	0	99.048
Overige vooruitbetaalde bedragen	43.660	25.223
	<u>125.480</u>	<u>312.087</u>

Liquide middelen

Kasmiddelen	3.078	3.866
Tegoeden op bank- en girorekeningen	9.133.126	9.648.397
	<u>9.136.204</u>	<u>9.652.263</u>

De liquide middelen zijn terstond opeisbaar.

Eigen vermogen

Stand per 1 januari	7.270.186	7.846.919
Mutatie bestemmingsfonds publiek	0	0
Mutatie vrije reserve	-2.141.686	-576.733
Stand per 31 december	<u>5.128.500</u>	<u>7.270.186</u>

Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen is als volgt:

	2.2.1 Personeels- voorz. 1)	2.2.2 Voorziening verliesproj.	Totaal
	€	€	€
Stand per 1 januari 2017	222.008	130.083	352.091
Dotaties	1.558.872	-	1.558.872
Onttrekkingen	99.662	-	99.662
Vrijval	-	6.443	6.443
Stand per 31 december 2017	1.681.217	123.640	1.804.857
Presentatie bij onderhanden projecten	-	-	-
Stand na presentatie	1.681.217	-	1.681.217

¹⁾ Specificatie Personeelsvoorzieningen

Uitsplitsing

	Jubileum- uitkeringen(1)	Externe mobiliteit	Reorgani- satie(oud)	Reorgani- satie(nieuw)	Totaal
	€	€	€	€	€
Stand per 1 januari 2017	136.798	8.943	76.267	-	222.008
Dotaties	104.191	-	23.035	1.431.646	1.558.872
Onttrekkingen	24.913	-	74.749	-	99.662
Vrijval	-	-	-	-	-
Stand per 31 december 2017	216.076	8.943	24.553	1.431.646	1.681.217

⁽¹⁾ Waarvan € 173.830 langlopende verplichtingen (langer dan 1 jaar)

Om een forse teruggang in de SLOA-subsidies de komende jaren op te vangen, was SLO genoodzaakt om bezuinigingen in haar eigen organisatie aan te brengen. Daartoe is in 2013 een reorganisatieplan en sociaal plan in werking getreden. Per ultimo 2017 resteert een bedrag van € 24.553

Een nieuwe reorganisatievoorziening is gevormd om de uitgaven te dekken a.g.v. de uitvoering van het nieuwe sociale plan.

	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Kortlopende schulden		
Voorgefactureerde en -ontvangen termijnen OHW	37.002	460.980
Crediteuren	799.669	605.134
OCW/EZ	369.522	265.211
Belastingen en premies sociale verzekeringen	524.357	326.408
Schulden ter zake van pensioenen	118.173	119.625
Overige kortlopende schulden	-	-
Overlopende passiva	1.186.426	1.353.224
	3.035.150	3.130.582
Uitplitsing		
Toelichting onderhanden projecten		
Onderhanden projecten (projectkosten)	-30.088	-873.444
Bij: gedeclareerde termijnen	-56.550	1.204.341
Bij: verwerkte verliezen *	123.640	130.083
	37.002	460.980
OCW/EZ		
Onderwijs, cultuur en wetenschappen	187.346	159.342
Economische zaken	182.176	105.869
	369.522	265.211

	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Belastingen en premies sociale verzekeringen		
Loonheffing	490.132	303.693
Omzetbelasting	<u>34.225</u>	<u>22.715</u>
	524.357	326.408
Overige kortlopende schulden		
Overige	<u>-</u>	<u>-</u>
	-	-
Overlopende passiva		
Vakantietoeslag	301.575	332.897
Vakantiedagen	606.150	639.120
Accountants- en administratiekosten	25.385	22.083
Overige	<u>253.317</u>	<u>359.125</u>
	1.186.426	1.353.224

De post Overige bestaat voornamelijk uit de verplichting betreffende inhuur van personeel vanuit diverse onderwijsorganisaties.

8. Financiële instrumenten

Algemeen

SLO maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van financiële instrumenten die SLO blootstellen aan markt- en/of kredietrisico's. Deze instrumenten betreffen posten die in de balans zijn opgenomen, zoals vorderingen en schulden. De instelling handelt niet in deze financiële instrumenten en hanteert procedures en gedragsrichtlijnen zoals voor haar voorgeschreven om de omvang van het kredietrisico bij tegenpartijen te beperken.

Kredietrisico

De vorderingen uit hoofde van debiteuren zijn over het algemeen beperkt van omvang evenals het kredietrisico op deze vorderingen.

Renterisico

Het renterisico is nihil aangezien er geen sprake is van opgenomen leningen.

Reële waarde

De reële waarde van de in de balans verantwoorde financiële instrumenten, zijnde vorderingen, liquide middelen en kortlopende schulden, benadert de boekwaarde ervan.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Het huidige huurcontract voor het kantoorpand in Enschede(2680m²) welke was aangegaan per 1/2/2008 is beëindigd per 1/2/2018. De kosten hiervan bedroegen in 2017 € 444.937 op jaarbasis. Per 1 februari 2018 is SLO een nieuwe huurovereenkomst(1.641m²) aangegaan voor de periode 1/2/2018-1/7/2020, de aanvangsjaarprijs = € 275.357. De bestaande bankgarantie (€ 83.750) is meegegaan naar het nieuwe contract.

Naast bovenstaand huurcontract is SLO per 1 februari 2013 een huurovereenkomst aangegaan voor een kantoorpand in Utrecht voor de duur van drie jaar. Deze wordt vervolgens voortgezet voor aansluitende perioden van telkens 1 jaar. In verband met een verhuizing van SLO naar Overvecht in Utrecht is de huur per medio 2017 opgezegd. De kosten bedroegen in 2017 € 40.092 (2016 € 78.921).

Per 1 juli 2017 is een onderhuurovereenkomst aangegaan met de Vereniging PO-raad voor kantoorruimte (incl. aandeel algemene ruimtes en 3 parkeerplaatsen), gelegen op de Aidadreef 4-14 te Utrecht, voor de duur van 7 jaar; lopende tot en met 30 juni 2024. In de onderhuurovereenkomst is eenmalig een z.g. breakoptie opgenomen die SLO het recht geeft het gehuurde tussentijds te beëindigen per 30 juni 2020. SLO verplicht zich tot het aanhouden van een voorziening ad € 23.000 voor de juiste nakoming van haar verplichtingen uit hoofde van de overeenkomst.

De aanvangshuurprijs van het gehuurde bedraagt op jaarbasis € 69.412 (inclusief 3,5% btw-compensatie). De servicekosten verhuurder bedragen op jaarbasis € 22.634, de servicekosten VO-raad op jaarbasis € 60.000. Als incentive is overeengekomen dat SLO 16 maanden geen huurpenningen aan Vereniging PO-raad is verschuldigd verdeeld over de jaren 2017 t/m 2023. De verbouwkosten (€ 137.355) zijn als investering meegenomen en worden afgeschreven in 3 jaar

Overzicht van alle huur en leaseverplichtingen(x €1.000)

Soort	Locatie	van	t/m	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	totaal
Huur	Enschede	1/2/08	31/1/18	12							12
Huur	Enschede	1/2/18	1/7/20	237	274	137					648
Huur	Utrecht	1/7/17	30/6/24	75	81	81	81	81	81	46	526
Servicekosten	Utrecht	1/7/17	30/6/24	60	60	60	60	nacalc*	nacalc*	nacalc*	240
Print/scan	Enschede	29/9/15	29/9/20	7	7	5					19
			Totaal	391	422	283	141	81	81	46	1445

* Worden doorberekend op basis van werkelijke kosten

Overzicht van alle overige verplichtingen(x €1.000)

Soort/Cred.	Locatie	van	t/m	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	totaal
Canon	Enschede	29/9/15	29/9/20	7	7	5					19
Equinix	Enschede	1/10/08	1/10/11	10							10
Vodafone	Enschede	23/1/17	23/1/19	33	3						36
			Totaal	50	10	5					65

In 2015 is door SLO een contract afgesloten met Canon aangaande de door SLO te gebruiken vijftal multifunctionele printers. Het contract heeft een looptijd van vijf jaar. Naast materiaalkosten (papier en toner) bedraagt de huurprijs €7.306 per jaar.

Voor de netwerkverbinding Enschede-Utrecht is een driejarig contract gesloten met Equinix. Dit contract loopt nog tot en met juni 2017. Dit contract is stilzwijgend verlengd met een opzegtermijn van 3 mnd. De huidige contractprijs bedraagt circa €38.000 per jaar.

Met ingang van 2017 heeft SLO een tweejarig mobiel contract afgesloten met Vodafone voor een bedrag van circa €33.000 op jaarbasis.

8.1 Toelichting op geconsolideerde staat van baten en lasten

	Realisatie 2017 €	Begroting 2017 €	Realisatie 2016 €
Opbrengst projecten			
Reguliere SLOA-omzet	9.542.747	9.602.945	9.800.000
Additionele SLOA-omzet	3.279.092	2.004.434	4.689.960
Omzet overig (niet SLOA)	525.680	500.000	591.716
Verliezen op onderhanden werk	6.443	0	-20.147
	13.353.962	12.107.379	15.061.530
Opbrengsten uit detacheringen			
Detacheringen	232.345	193.924	213.178
Overige opbrengsten			
Royalty's educatieve uitgevers	12.016	10.000	8.209
Omzet publicaties	-	-	-
Omzet algemeen	-423	-	25.606
	11.593	10.000	33.815
Niet-personele projectkosten			
Reis-, verblijf-, vergader- en conferentiekosten	355.314	363.034	377.040
Publicatiekosten	220.020	186.945	83.510
Overige activiteitenkosten	1.023.551	332.762	2.662.751
	1.598.885	882.741	3.123.301
Personeelslasten			
Lonen en salarissen	8.718.646	8.990.159	9.182.976
Overige personele lasten	3.016.693	1.082.606	1.309.822
	11.735.340	10.072.765	10.492.797
Uitsplitsing			
Lonen en salarissen			
Bruto salarissen	5.701.968	5.916.260	6.151.065
Vakantiegelduitkering	472.351	484.392	497.621
Eindejaarsuitkering	532.921	544.723	560.805
Sociale lasten	962.301	973.521	988.364
Pensioenpremies	1.049.106	1.071.264	985.121
Lonen en salarissen	8.718.646	8.990.159	9.182.976

Overige personele lasten			
Personeel niet in loondienst	1.215.342	817.606	1.119.014
Ontslaguitkeringen	-	-	-
Overig	1.801.352	265.000	190.808
Overige personele lasten	3.016.693	1.082.606	1.309.822

Personeelsbestand.

Onderstaand een overzicht van de personeelsstanden in aantallen en FTE's per Ultimo van het Jaar verdeeld naar personeelscategorieën:

	2017	2017	2016	2016
	Aantal	FTE	Aantal	FTE
Bestuur	2	2	2	2
Primair	72	59,6	82	68,8
Ondersteuning	33	28,03	35	29
Totaal	107	89,63	119	99,8

	Realisatie 2017 €	Begroting 2017 €	Realisatie 2016 €
Afschrijvingen			
Afschrijving inventaris	163.126	PM	163.089
Afschrijving hardware	78.974	PM	78.068
Afschrijving verbouw	22.893	PM	0
	264.992	291.000	241.157
Huisvestingslasten			
Huur	532.454	631.820	527.385
Onderhoud	19.890	30.000	17.480
Energie en water	61.767	60.000	44.454
Schoonmaakkosten	98.478	85.000	88.892
Heffingen	9.807	10.000	9.230
Overige huisvestingskosten	2.722	35.000	4.280
	725.117	851.820	691.721
Algemene kosten			
Advieskosten	72.117	27.000	60.225
Administratiekosten	122.422	134.000	130.266
Accountantskosten	57.450	39.000	69.223
Reis-,verblijf-,verg.-en conf.	379.613	325.000	399.441
Drukwerk en reproductie	73.838	204.000	109.278
Diensten door derden	396.642	522.000	366.241
Inventaris, machine en autokst.	102.688	158.500	149.121
Kosten lidmaatschappen en contributies	44.913	49.000	47.319
Representatie	154.888	165.000	31.113
Assurantie	33.673	41.000	37.599
Overige administratiekosten	55.211	50.000	6.043
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	-11.078	-	11.278
	1.482.376	1.714.500	1.417.147
Financiële baten en lasten			
Rentebaten	75.949	53.000	80.868
	75.949	53.000	80.868
Resultaat voor belastingen	-2.132.861	-1.448.523	-576.733
Belastingen	-8.824	-	-
Totaal Resultaat	-2.141.686	-1.448.523	-576.733

Transacties met verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer een relatie bestaat tussen de stichting, haar deelnemingen en hun bestuurders en leidinggevende functionarissen.

Er hebben zich geen transacties met verbonden partijen voorgedaan op niet zakelijke grondslag.

In de normale bedrijfsactiviteiten koopt en verkoopt de stichting diensten van en aan een verbonden partij waarin de onderneming een belang van 100% bezit. Deze transacties worden op zakelijke grondslag uitgevoerd tegen voorwaarden die vergelijkbaar zijn met die van transacties met derden (tegen kostprijs).

In 2017 bedroegen de verkopen van diensten aan verbonden partijen, zijnde SLO/Educaplan BV, € 271.745 (2016 : € 517.863). Per 31 december 2017 bedraagt de vordering op SLO/Educaplan BV € 1.175.870 (2016: € 1.044.102)

9. Enkelvoudige balans per 31 december 2017

(Na resultaatbestemming)	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Activa		
Vaste activa		
Materiële vaste activa	468.013	439.953
Totaal vaste activa	<u>468.013</u>	<u>439.953</u>
Vlottende activa		
Vorderingen	292.998	349.399
Liquide middelen	9.051.571	9.617.520
Totaal vlottende activa	<u>9.344.569</u>	<u>9.966.919</u>
Totaal activa	9.812.582	10.406.872
Passiva		
Eigen vermogen		
Bestemmingsfonds publiek	-	0
Vrije reserve	<u>5.128.500</u>	<u>7.270.186</u>
	5.128.500	7.270.186
Voorzieningen	1.681.217	239.770
Kortlopende schulden	<u>3.002.864</u>	<u>2.896.916</u>
Totaal passiva	9.812.582	10.406.872

10. Enkelvoudige staat van baten en lasten over 2017

	Realisatie 2017 €	Begroting 2017 €	Realisatie 2016 €
Baten			
Baten werk in opdracht van derden	12.821.699	12.107.379	14.490.360
Detacheringen	232.345	193.924	213.178
Overige baten	-423	10.000	25.606
Totaal baten	13.053.621	12.311.303	14.729.144
Lasten			
Niet-personele projectkosten	1.129.879	882.741	2.426.139
Personeelslasten	11.706.480	10.072.765	10.395.958
Afschrijvingen	264.992	291.000	241.157
Huisvestingslasten	725.117	851.820	691.721
Overige lasten	1.444.787	1.714.500	1.631.771
Totaal lasten	15.271.256	13.812.826	15.386.745
Saldo baten en lasten	-2.217.635	-1.501.523	-657.601
Financiële baten en lasten	75.949	53.000	80.868
Resultaat voor belastingen	-2.141.686	-1.448.523	-576.733
Belastingen	-	-	-
Totaal resultaat	-2.141.686	-1.448.523	-576.733

11. Toelichting behorende bij de enkelvoudige jaarrekening 2017

11.1 Waarderingsgrondslagen

Algemeen

De geconsolideerde jaarrekening maakt deel uit van de jaarrekening 2017 van de organisatie. Ten aanzien van de enkelvoudige staat van baten en lasten van de organisatie is gebruik gemaakt van de vrijstelling ingevolge artikel 2:402 BW.

Voor zover posten uit de enkelvoudige balans en de enkelvoudige staat van baten en lasten hierna niet nader zijn toegelicht, wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde balans en staat van baten en lasten.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling

De grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gelijk aan die voor de geconsolideerde balans en staat van baten en lasten.

Resultaat deelnemingen

Het aandeel in het resultaat van ondernemingen waarin wordt deelgenomen omvat het aandeel van de stichting in de resultaten van deze deelnemingen. Resultaten op transacties, waarbij overdracht van activa en passiva tussen de stichting en haar deelnemingen en tussen deelnemingen onderling heeft plaatsgevonden, zijn niet verwerkt voor zover deze als niet gerealiseerd kunnen worden beschouwd.

11.2 Toelichting op de enkelvoudige balans 2017

Materiële vaste activa

Het verloop van de materiële vaste activa ziet er als volgt uit:

	Inrichting/ inventaris	Hardware	VBM in uitvoering *	Verbouwing	Totaal
	€	€		€	€
Stand per 1 januari 2017					
Aanschafprijs	1.749.192	953.760		-	2.702.952
Cumulatieve afschrijvingen en waardevermind.	-1.489.805	-773.194		-	-2.262.999
Boekwaarde	259.386	180.566			439.953
Mutaties in de boekwaarde:					
Investeringen	2.554	75.374	78.247	137.355	293.530
Desinvesteringen (aanschafwaarde)	-	-100.245		-	-100.245
Afschrijvingen	-163.126	-78.974		-22.893	-264.992
Terugneming van waardevermind. (cum. Afschr.)	-	99.768		-	99.768
Saldo	-160.572	-4.077	78.247	114.462	28.060
Stand per 31 december 2017					
Aanschafprijs	1.751.746	928.889	78.247	137.355	2.896.237
Cumulatieve afschrijvingen en waardevermind.	-1.652.931	-752.400		-22.893	-2.428.224
Boekwaarde	98.815	176.489	78.247	114.462	468.013

* Vaste Bedrijfsmiddelen in uitvoering. Het vooruitbetaalde bedrag op MVA van €78.247 zijn aanloopkosten (ondersteuning) voor het gehele CMS-traject, deze worden geactiveerd bij ondertekening van contracten vanuit de gunning van de aanbesteding (medio 2018).

		31-12-2017	31-12-2016
		€	€
Vorderingen			
Debiteuren		23.076	54.215
Groepsmaatschappijen	1.175.870	1.044.102	
Af: Voorziening deelneming	1.026.566	1.044.102	
Saldo Groepsmaatschappijen		149.305	0
Overige vorderingen		4.217	-3
Overlopende activa		116.400	306.415
Af: Voorzieningen wegens oninbaarheid		0	-11.228
		269.922	349.399

De voorziening deelneming wordt gevormd in verband met het negatieve eigen vermogen van de 100% deelneming SLO/Educaplan B.V.

Per ultimo 2016 bedroeg het negatieve eigen vermogen van de deelneming € 1.061.863, het positieve resultaat van 2017 bedroeg € 35.298, waardoor per ultimo 2017 een negatief eigen vermogen ontstaat van € 1.026.566.

De vordering op Educaplan B.V. wordt om die reden met € 1.026.566 gecorrigeerd tot € 149.305 Het gecorrigeerde bedrag is opgenomen onder overige voorzieningen.

Uitsplitsing

Overige vorderingen

Voorschotten aan personeel	4.217	-3	
	<u>4.217</u>		-3

De looptijden van de voorschotten aan het personeel is kleiner dan een jaar.

Overlopende activa

Nog te ontvangen rente	474	16.007	
Overige nog te ontvangen bedragen	0	8.721	
Vooruitbetaalde huur	38.327	131.008	
Vooruitbetaalde onderhoudslicenties	33.939	26.408	
Vooruitbetaalde vakbeurs NOT	0	99.048	
Overige vooruitbetaalde bedragen	43.660	25.223	
	<u>116.400</u>	<u>306.415</u>	

31-12-2017

€

31-12-2016

€

Liquide middelen

Kasmiddelen	3.078	3.866	
Tegoeden op bank- en girorekeningen	9.048.493	9.613.654	
	<u>9.051.571</u>	<u>9.617.520</u>	

De liquide middelen zijn terstond opeisbaar.

	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Eigen vermogen		
Stand per 1 januari*	7.270.186	7.846.919
Stand bestemmingsfonds publiek(BFP) 31-12	-	-
Stand vrije reserve 31-12	5.128.500	7.270.186
Stand per 31 december	5.128.500	7.270.186
<i>Stand bestemmingsfonds publiek 1 januari</i>	-	24.250
Vaststelling subsidie OCW 2015 (OND/ODV-2016/13492 u)	-	-24.250
<i>Gewijzigde stand 1 januari na vaststelling OCW</i>	-	-
Resultaat boekjaar inclusief rente baten		
Geconsolideerde resultaat boekjaar	-2.141.686	-576.733
Resultaat deelneming	-35.298	216.546
Rentebaten toe te rekenen aan EV SLO	-75.949	-80.868
Correctie BFP vanuit vrije reserve	1.971.069	441.055
Correctie BFP vanuit vrije reserve	281.863	-
Stand per 31 december	-	-
<i>Stand vrije reserve 1 januari</i>	7.270.186	7.822.669
Vaststelling subsidie OCW 2015 (OND/ODV-2016/13492 u)	-	24.250
Dotatie ten gunste van publiek uit vrije reserve	-281.863	-
Dotatie ten gunste van publiek uit vrije reserve	-1.971.069	-441.055
Resultaat deelneming en rente baten	111.247	-135.678
Stand per 31 december	5.128.500	7.270.186

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft bepaald dat een bestemmingsfonds publiek gevormd moet worden. Het bestemmingsfonds bedraagt maximaal 10% van de over het laatste kalenderjaar verleende subsidies.

Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen is als volgt:

	2.2.1 Personeels- voorz. 1)	2.2.2 Voorziening verliesproj.	2.2.3 Overige voorzien.	Totaal
	€	€	€	€
Stand per 1 januari 2017	222.008	0	1.061.863	1.283.872

Dotaties	1.558.872	0	0	1.558.872
Onttrekkingen	99.662	0	0	99.662
Vrijval	0	0	-35.298	-35.298
Stand per 31 december 2017	1.681.217	0	1.026.566	2.707.783
Presentatie bij groepsmaatschappijen	0		-1.026.566	-1.026.566
Stand na presentatie	1.681.217	0	0	1.681.217

1) Specificatie Personeelsvoorzieningen

	Jubileum- uitkeringen	Externe mobiliteit	Reorgani- satie(oud)	Reorgani- satie(nieuw)	Totaal
	€	€	€	€	€
Stand per 1 januari 2017	136.798	8.943	76.267	0	222.008
Dotaties	104.191	0	23.035	1.431.646	1.558.872
Onttrekkingen	24.913	0	74.749		99.662
Vrijval				0	0
Stand per 31 december 2017	216.076	8.943	24.553	1.431.646	1.681.217

Voor een nadere toelichting met betrekking tot deze informatie wordt verwezen naar pagina 31

	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Kortlopende schulden		
Voorgefactureerde en -ontvangen termijnen OHW	-3.422	296.460
Crediteuren	796.717	592.498
OCW/EZ	369.522	265.211
Schulden aan groepsmaatschappijen	-	-
Belastingen en premies sociale verzekeringen	534.661	303.693
Schulden ter zaken van pensioenen	118.173	119.625
Overige kortlopende schulden	-	-
Overlopende passiva	1.187.214	1.319.429
	3.002.864	2.896.916
Uitplitsing		
Toelichting onderhanden projecten		
Onderhanden projecten (projectkosten)	-	-231.861
Bij: gedeclareerde termijnen	-	540.255
Bij: projectkosten	-3.422	-3.422
Bij: overig	-	-8.511
	-3.422	296.460
OCW/EZ		
Onderwijs, cultuur en wetenschappen	187.347	159.342
Economische zaken	182.176	105.869
	369.523	265.211

Belastingen en premies sociale verzekeringen

Loonheffing	490.132	303.693	
Omzetbelasting	<u>44.529</u>	<u>-0</u>	
		534.661	303.693

Overige kortlopende schulden

Overige	<u>-</u>	<u>-</u>	
	-	-	

Overlopende passiva

Vakantietoeslag	301.575	332.897	
Vakantiedagen	606.150	639.120	
Accountants- en administratiekosten	25.385	22.083	
Overige	<u>254.104</u>	<u>325.329</u>	
		1.187.214	1.319.429

De post Overige bestaat voornamelijk uit de verplichting betreffende inhuur van personeel vanuit diverse onderwijs organisaties.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Voor een nadere toelichting met betrekking tot deze informatie wordt verwezen naar pagina 35 en 36.

11.3 Toelichting op de enkelvoudige staat van baten en lasten 2017

	Realisatie 2017 €	Begroting 2017 €	Realisatie 2016 €
Baten werk in opdracht van derden			
Reguliere SLOA-omzet	9.542.747	9.602.945	9.800.000
Additionele SLOA-omzet	3.279.092	2.004.434	4.689.960
Omzet overig (niet SLOA)	-140	500.000	400
Verliezen op onderhanden werk	-	-	0
	12.821.699	12.107.379	14.490.360
Overige opbrengsten			
Detacheringen	232.345	193.924	213.178
Overige opbrengsten			
Royalty's educatieve uitgevers	-	10.000	-
Omzet publicaties	-	-	-
Omzet algemeen	-423	-	25.606
	-423	10.000	25.606
Niet-personele projectkosten			
Reis-, verblijf-, vergader- en conferentiekosten	325.608	363.034	322.873
Publicatiekosten	219.408	186.945	82.629
Overige activiteitenkosten	584.863	332.762	2.020.638
	1.129.879	882.741	2.426.139
Personeelslasten			
Lonen en salarissen	8.718.646	8.990.159	9.182.976
Overige personele lasten	2.987.834	1.082.606	1.212.982
	11.706.480	10.072.765	10.395.958

Uitsplitsing

Lonen en salarissen			
Bruto salarissen	5.701.968	5.916.260	6.151.065
Vakantiegelduitkering	472.351	484.392	497.621
Eindejaarsuitkering	532.921	544.723	560.805
Sociale lasten	962.301	973.521	988.364
Pensioenpremies	1.049.106	1.071.264	985.121
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	8.718.646	8.990.159	9.182.976

Overige personele lasten

Personeel niet in loondienst	1.186.482	817.606	1.022.174
Ontslaguitkeringen	-	-	-
Overig	1.801.352	265.000	190.808
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	2.987.834	1.082.606	1.212.982

Afschrijvingen

Afschrijving inventaris	163.126	PM	163.089
Afschrijving hardware	78.974	PM	78.068
Afschrijving verbouw	22.893	PM	-
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	264.992	291.000	241.157

Huisvestingslasten

Huur	532.454	631.820	527.385
Onderhoud	19.890	30.000	17.480
Energie en water	61.767	60.000	44.454
Schoonmaakkosten	98.478	85.000	88.892
Heffingen	9.807	10.000	9.230
Overige huisvestingskosten	2.722	35.000	4.280
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	725.117	851.820	691.721

Overige lasten

Administratie en beheerslasten	923.012	993.000	1.067.533
Inventaris, apparatuur en leermiddelen	102.688	158.500	149.121
Overige	419.087	563.000	415.117
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	1.444.787	1.714.500	1.631.771

Resultaat

	-2.141.686	-1.448.523	-576.733
--	------------	------------	----------

Uitsplitsing**Administratie en beheer lasten**

Advieskosten	72.117	27.000	60.225
Administratiekosten	119.662	134.000	129.962
Accountantskosten	57.450	39.000	69.223
Reis-,verblijf-,verg.-en conf.	379.613	325.000	399.441
Drukwerk en reproductie	73.838	204.000	109.278
Representatie	154.888	165.000	31.113
Boeken/abonn./lidmaatschappen	44.913	49.000	47.319
Overige administratiekosten	20.532	50.000	220.971
	923.012	993.000	1.067.533

Inventaris, apparatuur en leermiddelen

Inventaris,machine en autokst.	102.688	158.500	149.121
	102.688	158.500	149.121

Overige

Verzekeringen	33.673	41.000	37.599
Mutatie voorz.dub.debiteuren	-11.228	-	11.278
Diensten door derden	396.642	522.000	366.241
	419.087	563.000	415.117

Financiële baten en lasten

Rentebaten	75.949	53.000	80.868
	75.949	53.000	80.868

12. Overige gegevens

12.1 Bezoldiging en WNT

Bezoldiging van bestuurders en toezichthouders	2017	2016
	€	€
<i>Bestuur</i>		
Prof.dr. J.J.H. van den Akker tot 01-05-2016		71.687
Drs. J. Divis per 01-02-2016	144.599	120.330
Drs. S. Tromp per 01-03-2016	124.635	91.426

		2017	2016
		€	€
<i>Raad van toezicht</i>	<i>Functie</i>		
Mr. A.C. Wallast	Voorzitter Rvt	12.000	12.000
Drs. J.H. van der Vegt MPM	Vice-voorzitter RvT	8.000	8.000
Dr. A. Geurtsen RC	Lid	8.000	8.000
Prof. Dr. W.M.G. Jochems	Lid	8.000	8.000
Prof. Dr. M.L.L. Volman	Lid	8.000	8.000

Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

	2017	2016
	€	€
<i>Bestuur</i>		
Naam:	Prof.dr. J.J.H. van den Akker	Prof.dr. J.J.H. van den Akker
Functie:	-	Alg. directeur/ bestuurder
Duur dienstverband	-	01-01-2016 t/m 30-04-2016
Omvang dienstverband	-	100%
Beloning (incl. brutosalaris, vakantiegeld, eindejaaruitkering, fiscale bijtelling auto)	-	62.864
Van het deel vakantiegeld zoals over 2016 opgenomen is € 6.350 toe te rekenen aan 2015.		
Vaste en variabele kostenvergoedingen		
Voorzieningen betaalbaar op termijn (incl. pensioenpremie, excl. sociale lasten)	-	<u>5.173</u>
Bezoldiging (a)	-	68.037
WNT- norm (2016 = € 179.000*121dg/366dg)		<u>59.178</u>
Overschrijding		8.859

Overschrijding WNT-Norm 2017
n.v.t.

Overschrijding WNT-norm 2016

2017 2016

De oud directeur overschreed in 2016 op jaarbasis de WNT-jaarnorm van € 179.000. Dit viel onder het overgangsrecht waarvan gebruik was gemaakt in 2016

Beëindigingsvergoeding (b)	-	20.195
Norm beëindigingsvergoeding		75.000
Totaal bezoldiging (a+b)		88.229

2017
€

Naam:	Drs. J.Divis	Drs. S Tromp
Functie:	Alg. Directeur Bestuurder	Innovatie Dir. Bestuurder
Duur dienstverband	01-01-2017 t/m 31-12-2017	01-01-2017 t/m 31-12-2017
Omvang dienstverband	100%	100%
Beloning (incl. brutosalaris, vakantiegeld, eindejaaruitkering)	117.876	99.505
Vaste en variabele kostenvergoedingen	0	0
Voorzieningen betaalbaar op termijn (incl. pensioenpremie, excl. sociale lasten)	<u>16.874</u>	<u>15.261</u>
Totaal bezoldiging	134.750	114.766
WNT- norm 2017	181.000	181.000

Raad van Toezicht

Naam	Functie	Duur dienstverband	Omvang dienstverband	Beloning 2017 €	Beloning 2016 €
Mr. A.C. Wallast	Voorzitter	1/1/15-1/1/19	n.v.t.	12.000	12.000
Drs. J.H. van der Vegt MPM	Vice- voorzitter	1/1/16-1/1/20	n.v.t.	8.000	8.000
Dr A.Geurtsen RC	Lid	1/1/16-1/1/20	n.v.t.	8.000	8.000
Prof.Dr.W.M.G. Jochems	Lid	1/1/16-1/1/20	n.v.t.	8.000	8.000
Prof.Dr. M.L.L. Volman	Lid	1/1/16-1/1/20	n.v.t.	8.000	8.000

WNT- norm 2017

Voorzitter Raad van Toezicht	27.150
Leden Raad van Toezicht	18.100

Geen overschrijdingen

Enschede, 5 jun 2018

Directie:
Dhr. drs. J. Divis
Dhr. drs. S. Tromp

Raad van Toezicht (RvT):
Dhr. mr. A.C. Wallast (voorzitter)
Dhr. drs. J.H. van der Vegt MPM
Dhr. dr. A. Geurtsen RC
Dhr. prof. dr. W.M.G. Jochems
Mevr. prof. dr. M.L.L. Volman

12.2 Overig

Honoraria van de accountant

De volgende honoraria van de externe accountant (Deloitte) zijn ten laste gebracht van de organisatie en haar dochtermaatschappij die zij consolideert, een en ander zoals bedoeld in artikel 2:382a BW.

	2017	2016
Onderzoek van de jaarrekening ⁽¹⁾	44.770	69.223
Andere controleopdrachten	-	5.403
Adviesdiensten op fiscaal terrein	-	1.071
IT Onderzoek	3.000	
Andere niet controlediensten		
	9.680	28.096
	57.450	103.793

(1) Meerwerk 2016 betaald in 2017 € 8.000 en meerwerk 2015 betaald in 2016 € 25.058.

Bestemming van het resultaat over het boekjaar 2017

De jaarrekening 2017 is goedgevonden in de Raad van Toezicht vergadering gehouden op 05 juni 2018.

De Raad van Toezicht heeft de bestemming van het resultaat goedgekeurd conform het daartoe gedane voorstel.

Voorstel tot bestemming van het resultaat over het boekjaar 2017

De directie stelt met goedkeuring van de Raad van Toezicht voor het negatief geconsolideerde resultaat over het boekjaar 2017 ad. € 2.141.686 te onttrekken aan het eigen vermogen, en wel als volgt: het bestemmingsfonds publiek wordt aanzuiverd tot € 0,- door een dotatie van € 1.971.069 uit de vrije reserve.

Dit voorstel is in de jaarrekening verwerkt.

Gebeurtenissen na balansdatum

Geen.

13. Controleverklaring van de accountant

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Afgegeven ten behoeve van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Aan de raad van toezicht van Stichting Leerplanontwikkeling

VERKLARING OVER DE IN DE JAARSTUKKEN OPGENOMEN JAARREKENING 2017

Ons oordeel

Wij hebben de geconsolideerde jaarrekening 2017 van Stichting Leerplanontwikkeling te Enschede gecontroleerd. De jaarrekening omvat de geconsolideerde en de enkelvoudige jaarrekening.

Naar ons oordeel:

- Geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Leerplanontwikkeling op 31 december 2017 en van het resultaat over 2017 in overeenstemming met de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.
- Zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2017 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals die in de subsidiebeschikkingen en in paragraaf 1.2 wettelijk kader van het Controleprotocol subsidies aan niet-onderwijsinstellingen zijn vermeld.

De geconsolideerde jaarrekening bestaat uit:

1. De geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2017.
2. De geconsolideerde en enkelvoudige staat van baten en lasten over 2017.
3. De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Controleprotocol subsidies aan niet-onderwijsinstellingen vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Leerplanontwikkeling, zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

VERKLARING OVER DE IN DE JAARSTUKKEN OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- Het jaarverslag
- De overige gegevens

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.
- Alle informatie bevat die op grond van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De raad van bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en de Regeling OCW-subsidies.

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

Verantwoordelijkheden van de raad van bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

De raad van bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening, in overeenstemming met de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. De raad van bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

In dit kader is de raad van bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de raad van bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de raad van bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar activiteiten in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de raad van bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de raad van bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De raad van bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht, dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Zwolle, 5 juni 2018

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: J.S. Huizinga RA